

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ È È κατά ΕΛΛΑΔΑΣ

(Προσφυγή αριθ. 24895/07)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

11 Φεβρουαρίου 2010

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

Στην υπόθεση Έ Έ κατά Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε τμήμα, η σύνθεση του οποίου έχει ως εξής:

Nina Vajić, *πρόεδρος,*

Anatoly Kovler,

Khanlar Hajiyev,

Dean Spielmann,

Giorgio Malinverni,

Γεώργιο Νικολάου, *δικαστές,*

Σπυρίδων Φλογαίτη, *ad hoc δικαστής,*

και Søren Nielsen, *γραμματέας τμήματος.*

Αφού διασκέφθηκε σε συμβούλιο στις 21 Ιανουαρίου 2010,

Εκδίδει την πιο κάτω απόφαση, η οποία ελήφθη την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει εισαχθεί με μία προσφυγή (αριθ. 24895/07) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας η οποία ασκήθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση») από έναν Έλληνα υπήκοο, τον κύριο Έ Έ («ο προσφεύγων»), την 1^η Ιουνίου 2007.

2. Ο προσφεύγων εκπροσωπήθηκε από τους κυρίους Κ. Χριστοδούλου και Σ. Τσακυράκη, δικηγόρους Αθηνών, και τον κύριο D. Pannick, δικηγόρο Λονδίνου. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπήθηκε από τους απεσταλμένους του αντιπροσώπου της, κύριο Γ. Κανελλόπουλο, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και την κυρία Ζ. Χατζηπαύλου, δικαστική αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Στις 27 Μαΐου 2008, η πρόεδρος του πρώτου τμήματος αποφάσισε να κοινοποιήσει την προσφυγή στην Κυβέρνηση. Αποφασίσθηκε επιπλέον να εξετασθούν συγχρόνως το παραδεκτό και η ουσία της προσφυγής (άρθρο 29 § 3 του Κανονισμού).

4. Ο κύριος Ροζάκης, ο δικαστής ο οποίος είχε επιλεγεί για την Ελλάδα, αποσύρθηκε από τη συνεδρίαση επί της υπόθεσης (άρθρο 28 του Κανονισμού). Η Κυβέρνηση διόρισε τον κύριο Σ. Φλογαίτη, ως *ad hoc* δικαστή (άρθρο 29 του Κανονισμού).

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

A. Ιστορικό της υπόθεσης

5. Ο προσφεύγων έχει γεννηθεί το 1957 και κατοικεί στην Αθήνα. Είναι επιχειρηματίας, ο οποίος νυμφεύθηκε την Μ.Α. στις 20 Σεπτεμβρίου 2003. Κατά τον γάμο τους, η Μ.Α. ήταν ήδη μέλος της Ελληνικής Βουλής. Στις 24 Μαρτίου 2004, γεννήθηκε ο γιος τους.

6. Στα τέλη του 2004, ο γάμος του προσφεύγοντος διαλύθηκε. Η κοινή συναινέσει λύση του κηρύχθηκε από το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών στις 7 Ιουλίου 2005.

7. Ο προσφεύγων και η Μ.Α. υπέγραψαν ένα συμφωνητικό στις 14 Δεκεμβρίου 2004 με το οποίο ρυθμίζονταν θέματα επιμέλειας και επικοινωνίας αναφορικά με τον γιο τους. Αυτοί οι διακανονισμοί επικυρώθηκαν με επίσημη απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών της 20^{ης} Ιανουαρίου 2005 (απόφαση αριθ. 528/2005). Ειδικότερα, η Μ.Α. θα είχε την κηδεμονία του παιδιού έως την ενηλικίωσή του και θα έμενε μαζί της. Ο προσφεύγων μπορούσε να έχει ελεύθερη επικοινωνία με τον γιο του, σύμφωνα με τις ανάγκες του παιδιού, και ορίστηκαν ελάχιστοι περίοδοι και ημέρες επικοινωνίας. Πράγματι, μπορούσε να βλέπει τον γιο του κάθε μέρα μεταξύ 5 μμ και 8 μμ.

8. Σε αρκετές περιπτώσεις, ο προσφεύγων δεν μπόρεσε να έχει επικοινωνία με τον γιο του σύμφωνα με τις διατάξεις της δικαστικής απόφασης.

B. Εθνική διαδικασία

9. Στις 20 Οκτωβρίου 2005, ο προσφεύγων κατέθεσε μήνυση ενώπιον του Εισαγγελέα του Πρωτοδικείου Αθηνών στη βάση του άρθρου 232Α του Ποινικού Κώδικα. Αξίωσε το ποσό των δέκα ευρώ ως ονομαστική αποζημίωση για την ηθική βλάβη που υπέστη λόγω της παραβίασης της απόφασης αριθ. 528/2005 από την Μ.Α., επιφυλασσόμενος του δικαιώματός του να διεκδικήσει περαιτέρω αποζημίωση ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων.

10. Στις 24 Αυγούστου 2006, ο Εισαγγελέας Πρωτοδικών Αθηνών παρέπεμψε τη μήνυση στον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου. Η υπόθεση παραπέμφθηκε στον Υπουργό Δικαιοσύνης στις 30 Αυγούστου 2006 προκειμένου να διαβιβασθεί στη συνέχεια στο πρόεδρο του Ελληνικής Βουλής και να ζητηθεί άδεια της Βουλής για την άσκηση δίωξης σύμφωνα με το άρθρο 62 του Ελληνικού Συντάγματος. Ο φάκελος ελήφθη από τη Βουλή στις 3 Οκτωβρίου 2006.

11. Στις 28 Νοεμβρίου 2006, η Επιτροπή Δεοντολογίας της Βουλής αποφάνθηκε ότι η ασυλία της Μ.Α. δεν έπρεπε να αρθεί. Στην έκθεσή της, η Επιτροπή έκρινε ότι «ένας εκ των λόγων που προβλέπει το άρθρο 83 § 3 του Κανονισμού της Βουλής είχε εφαρμογή στην παρούσα υπόθεση».

12. Στις 6 Δεκεμβρίου 2006, με πλειοψηφία 107 ψήφων έναντι 68 κατόπιν μυστικής ψηφοφορίας, η ολομέλεια της Βουλής αρνήθηκε να χορηγήσει άδεια. Δε δόθηκαν λόγοι για την απόφασή της.

Γ. Εξελίξεις στην υπόθεση

13. Εν τω μεταξύ, στις 31 Μαρτίου 2005, η Μ.Α. κίνησε ποινική διαδικασία κατά του προσφεύγοντος διότι είχε τοποθετήσει φύλακα έξω από την οικία της υποστηρίζοντας ότι είχε λάβει απειλητικά τηλεφωνήματα για εκείνον και την οικογένειά του. Η αίτηση αυτή απορρίφθηκε εν συνεχεία τόσο σε πρώτο όσο και σε δεύτερο βαθμό.

14. Στις 20 Δεκεμβρίου 2005, το Πρωτοδικείο Αθηνών τροποποίησε τους όρους της άσκησης της γονικής επιμέλειας. Η απόφαση του δικαστηρίου προέβλεπε ιδίως την καταβολή προστίμου 1.000 ευρώ από την Μ.Α. αν παραβίαζε οποιαδήποτε από τις διατάξεις της (απόφαση αριθ. 9599/2005). Η Μ.Α. φέρεται να απέτυχε επανειλημμένα να συμμορφωθεί με τους τροποποιηθέντες όρους. Στις 20 Μαρτίου 2007 και στις 26 Μαρτίου 2007 ο προσφεύγων κατέθεσε δύο ακόμα μηνύσεις ενώπιον του Εισαγγελέα Πρωτοδικών Αθηνών λόγω επικαλούμενων παραβιάσεων της απόφασης του δικαστηρίου. Ο προσφεύγων και πάλι αξίωσε αποζημίωση για ηθική βλάβη.

15. Στις 9 Μαΐου 2007, ο Εισαγγελέας Πρωτοδικών Αθηνών παρέπεμψε τη μήνυση με ημερομηνία 26 Μαρτίου 2007 στον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου. Η υπόθεση παραπέμφθηκε στον Υπουργό Δικαιοσύνης στις 22 Μαΐου 2006 προκειμένου να διαβιβασθεί στη συνέχεια στο πρόεδρο του Ελληνικής Βουλής και να

ζητηθεί άδεια της Βουλής για την άσκηση δίωξης σύμφωνα με το άρθρο 62 του Ελληνικού Συντάγματος. Στις 22 Μαΐου 2006, η Επιτροπή Δεοντολογίας της Βουλής αποφάνθηκε ότι η αίτηση έπρεπε να απορριφθεί χωρίς να τεθεί στην κρίση της ολομέλειας για το λόγο ότι η αίτηση άρσης της ασυλίας ήταν κατ'ουσία ίδια με την πρώτη αίτηση.

II. ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

A. Το Σύνταγμα

16. Τα εφαρμοστέα αποσπάσματα του Συντάγματος της Ελλάδος προβλέπουν:

Άρθρο 53

«1. Οι βουλευτές εκλέγονται για τέσσερα συνεχή έτη που αρχίζουν από την ημέρα των γενικών εκλογών (...).»

Άρθρο 61

«1. Ο βουλευτής δεν καταδιώκεται ούτε εξετάζεται με οποιονδήποτε τρόπο για γνώμη ή ψήφο που έδωσε κατά την άσκηση των βουλευτικών καθηκόντων. (...)

2. Ο βουλευτής διώκεται μόνο για συκοφαντική δυσφήμιση, κατά το νόμο, ύστερα από άδεια της Βουλής. (...).»

Άρθρο 62

«1. Όσο διαρκεί η βουλευτική περίοδος ο βουλευτής δεν διώκεται ούτε συλλαμβάνεται ούτε φυλακίζεται ούτε με άλλο τρόπο περιορίζεται χωρίς άδεια του Σώματος (...)

(...) Δεν απαιτείται άδεια για τα αυτόφωρα κακουργήματα...»

B. Ο Ποινικός Κώδικας

17. Τα εφαρμοστέα αποσπάσματα της ελληνικής νομοθεσίας προβλέπουν:

Άρθρο 63 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας

«Η πολιτική αγωγή για την αποζημίωση και την αποκατάσταση από το έγκλημα και για την χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης μπορεί να ασκηθεί στο ποινικό δικαστήριο από τους δικαιούμενους σύμφωνα με τον αστικό κώδικα.»

Άρθρο 232Α του Ποινικού Κώδικα

«Όποιος με πρόθεση δε συμμορφώθηκε σε προσωρινή διαταγή δικαστή ή δικαστηρίου ή σε διάταξη δικαστικής αποφάσεως με την οποία υποχρεώθηκε σε παράλειψη (...) ή σε πράξη (...) τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός έτους (...)

Γ. Ο Αστικός κώδικας

18. Τα εφαρμοστέα αποσπάσματα του ελληνικού Αστικού Κώδικα προβλέπουν:

Άρθρο 914

«Όποιος ζημιώσει άλλον παράνομα και υπαίτια έχει υποχρέωση να τον αποζημιώσει.»

Άρθρο 932

«Σε περίπτωση αδικοπραξίας, ανεξάρτητα από την αποζημίωση για περιουσιακή ζημία, το δικαστήριο μπορεί να επιδικάσει εύλογη (...) χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης (...)

Δ. Ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας

19. Τα άρθρα 946 και 947 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας ομοίως παρέχουν στο δικαστήριο τη δυνατότητα να τιμωρήσει τη μη συμμόρφωση προς μία απόφαση ή διαταγή με φυλάκιση ή με πρόστιμο έως 5.900 ευρώ.

20. Δυνάμει του άρθρου 1048 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ένα δικαστήριο μπορεί να μη διατάξει τη φυλάκιση ενός βουλευτή κατά τη διάρκεια της θητείας του και για τέσσερις εβδομάδες μετά τη λήξη αυτής.

Ε. Ο Κανονισμός της Βουλής

21. Το άρθρο 83 του Κανονισμού της Βουλής έχει ως εξής:

«1. Οι αιτήσεις της εισαγγελικής αρχής για τη χορήγηση άδειας άσκησης ποινικής δίωξης κατά Βουλευτή, σύμφωνα με τα άρθρα 61 παρ.2 και 62 παρ. 1 του Συντάγματος, αφού ελεγχθούν από τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, υποβάλλονται

στη Βουλή δια του Υπουργού Δικαιοσύνης και καταχωρίζονται σε ιδιαίτερο βιβλίο κατά τη σειρά της υποβολής τους (...)

(...)

3. Η Επιτροπή [Κοινοβουλευτικής Δεοντολογίας], αφού ακούσει τον Βουλευτή του οποίου ζητείται η άρση της ασυλίας, εφόσον αυτός το επιθυμεί, (...) ερευνά, βάσει των στοιχείων που συνοδεύουν την αίτηση, αν η πράξη για την οποία ζητείται η άρση της ασυλίας συνδέεται με την πολιτική δραστηριότητα του Βουλευτή ή αν η δίωξή του υποκρύπτει πολιτική σκοπιμότητα ή αποσκοπεί ενδεχομένως στο να τρωθεί το κύρος της Βουλής ή του Βουλευτή ή να παρακωλυθεί ουσιαστικώς η άσκηση του λειτουργήματός του ή να επηρεασθεί η λειτουργία της Βουλής ή της Κοινοβουλευτικής Ομάδας στην οποία ανήκει ο Βουλευτής.

4. Η Επιτροπή δεν εξετάζει τη βασιμότητα της κατηγορίας (...) και συντάσσει σχετική έκθεση εντός της προθεσμίας που τάσσει το παραπεμπτικό έγγραφο του Προέδρου της Βουλής.

(...)

6. Οι αιτήσεις για την άρση της βουλευτικής ασυλίας εγγράφονται στην ημερήσια διάταξη της Ολομέλειας της Βουλής μετά την υποβολή της έκθεσης της Επιτροπής.

7. Η Βουλή αποφασίζει, με ανάταση του χεριού (...). Ο λόγος δίνεται πάντα εφόσον ζητηθεί στον Βουλευτή στον οποίο αφορά η αίτηση και στους Προέδρους των Κοινοβουλευτικών Ομάδων ή τους αναπληρωτές τους (...). Η Βουλή αποφασίζει με μυστική ψηφοφορία αν αυτό ζητηθεί από τον Πρόεδρο της Βουλής ή τον Πρόεδρο της Κοινοβουλευτικής Ομάδας στην οποία ανήκει ο βουλευτής (...)

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

I. ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΑ ΚΑΙ ΣΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 14 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

22. Ο προσφεύγων παραπονέθηκε, στη βάση του άρθρου 6 § 1 μεμονωμένα και σε συνδυασμό με το άρθρο 14 της Σύμβασης ότι η άρνηση της Ελληνικής Βουλής να άρει τη βουλευτική ασυλία της Μ.Α. προσέβαλε το δικαίωμά του πρόσβασης σε δικαστήριο. Αυτές οι διατάξεις της Σύμβασης, στο μέτρο που είναι εφαρμοστέες, έχουν ως εξής:

Άρθρο 6 § 1

«Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικαίως (...) υπό (...) δικαστηρίου (...), το οποίον θα αποφασίση (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...)»

Άρθρο 14

Η χρήσις των αναγνωριζομένων εν τη παρούση Συμβάσει δικαιωμάτων και ελευθεριών δέον να εξασφαλισθή ασχέτως διακρίσεως φύλου, φυλής, χρώματος, γλώσσης, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προελεύσεως, συμμετοχής εις εθνικήν μειονότητα, περιουσίας, γεννήσεως ή άλλης καταστάσεως.»

A. Επί του παραδεκτού

1. Ισχυρισμοί των διαδίκων

23. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι η άρνηση της ελληνικής Βουλής να άρει την ασυλία της Μ.Α. δεν δημιούργησε ζητήματα στη βάση του άρθρου 6 της Σύμβασης διότι δεν έθιξε τα δικαιώματα αστικής φύσεως του προσφεύγοντα. Κατά πρώτον, υποστήριξε ότι η συμπεριφορά του προσφεύγοντα έδειξε ότι ο σκοπός της δήλωσης παράστασής του ως πολιτικής αγωγής ήταν κατά κύριο λόγο να επιτύχει την καταδίκη της κατηγορουμένης. Η Κυβέρνηση επεσήμανε ως προς τούτο ότι όταν κατέθεσε τη μήνυσή του στον Εισαγγελέα Πρωτοδικών Αθηνών, ο προσφεύγων απλώς αξίωσε το συμβολικό ποσό των δέκα ευρώ, χωρίς να παραβλάπτεται η ικανοποίηση όλων των δικαιωμάτων του αστικής φύσεως ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων. Κατά δεύτερον, η Κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι ακόμα κι αν ο προσφεύγων κατάφερνε να επιτύχει μία καταδίκη σε βάρος την πρώην συζύγου του, αυτή δε θα ήταν «άμεσα αποφασιστική» καθώς οποιεσδήποτε συνέπειες της εν λόγω καταδίκης επί της συμμόρφωσής της προς τους όρους της πρόσβασης του προσφεύγοντος στο παιδί του θα ήταν αβέβαιες και αόριστες. Κατά τρίτον, η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι η παρούσα προσφυγή δεν εμπίπτει στο πεδίο του άρθρου 6 § 1 διότι η απόφαση αριθ. 528/2005, με την οποία η σύζυγος του προσφεύγοντος παρέλειψε να συμμορφωθεί, συνιστούσε προσωρινό μέτρο σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο.

24. Η Κυβέρνηση υποστήριξε περαιτέρω ότι ο προσφεύγων δεν είχε εξαντλήσει τα εθνικά ένδικα μέσα. Σημείωσε ότι, επιπλέον της ποινικής δίωξης, το άρθρο 947 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας προέβλεπε ότι μπορούσε να ασκηθεί αγωγή κατά όποιου παρέλειψε να επιτρέψει την πρόσβαση σε ένα παιδί. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι δεδομένου ότι η άρση της βουλευτικής ασυλίας δεν αποτελούσε αναγκαία προϋπόθεση για την άσκηση αγωγής κατά της Μ.Α., ο προσφεύγων έπρεπε να έχει κάνει χρήση αυτής της διαδικασίας πριν να προσφύγει ενώπιον του Δικαστηρίου.

25. Ο προσφεύγων παρατήρησε ότι το άρθρο 6 § 1 είχε εφαρμογή στην παρούσα υπόθεση καθώς η Κυβέρνηση δεν επεσήμανε ότι η υπόθεση του προσφεύγοντος είχε το χαρακτήρα μίας *actio popularis*. Επίσης, ο προσφεύγων επεσήμανε ότι δεν ήταν μία υπόθεση στην οποία επεδίωκε προσωπική εκδίκηση καθώς είχε καταστήσει σαφές σε όλα τα στάδια της εθνικής διαδικασίας ότι σκοπός του ήταν να λάβει αποζημίωση για την ηθική βλάβη και τη ψυχική οδύνη που του προκάλεσε η παράλειψη της συζύγου του να συμμορφωθεί προς την απόφαση του εθνικού δικαστηρίου. Ο προσφεύγων προσέθεσε ότι η ηθική βλάβη που υπέστη στην παρούσα υπόθεση ήταν ιδιαίτερα σοβαρή δεδομένου ότι η διαταγή του δικαστηρίου αφορούσε την επικοινωνία μεταξύ εκείνου και του γιου του, η οποία βρισκόταν στην καρδιά της προσωπικής και οικογενειακής ζωής τους. Όσον αφορά το επιχείρημα της Κυβέρνησης ότι μία καταδίκη σε βάρος της συζύγου του προσφεύγοντος δε θα επηρέαζε άμεσα την πρόσβασή του στον γιο του, ο προσφεύγων υποστήριξε ότι αυτός ο ισχυρισμός ήταν μη συναφής. Ειδικότερα, επεσήμανε ότι το επίμαχο δικαίωμα αστικής φύσεως στην παρούσα υπόθεση ήταν το δικαίωμα να παραστεί ως πολιτικώς ενάγων στην ποινική διαδικασία σε βάρος της πρώην συζύγου του και να αξιώσει αποζημίωση για την ηθική βλάβη που προκλήθηκε από τη μη συμμόρφωσή της προς τις διαταγές δικαστηρίου που ρύθμιζαν την πρόσβαση του προσφεύγοντος στον γιο του. Τέλος, ο προσφεύγων υποστήριξε ότι παρόλο που η αρχική διαταγή του εθνικού δικαστηρίου ήταν προσωρινή, η αγωγή που προτίθετο να ασκήσει στα πλαίσια της παρούσας υπόθεσης αποτελούσε, σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο, ένα εντελώς αυτοτελές αίτημα.

26. Δεύτερον, ο προσφεύγων υποστήριξε ότι το εθνικό δίκαιο του έδινε το δικαίωμα να καταθέσει μήνυση σε συνδυασμό με αίτημα χρηματικής αποζημίωσης. Ως εκ τούτου, τα δικαιώματα που προστατεύει το άρθρο 6 της Σύμβασης, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος πρόσβασης στη δικαιοσύνη, ήταν πλήρως

εφαρμοστέα στην προσπάθειά του να ενεργήσει αναλόγως. Επιπλέον, ο προσφεύγων υποστήριξε ότι οι αγωγές στις οποίες αναφέρεται η Κυβέρνηση δεν ήταν πλήρως διαθέσιμες σε εκείνον εξαιτίας της βουλευτικής ιδιότητας της πρώην συζύγου του. Ειδικότερα, ο προσφεύγων υποστήριξε ότι σε περίπτωση άσκησης αγωγής βάσει των άρθρων 950 § 2 ή 947 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, όπου ο παραβάτης είναι, όπως στην προκειμένη περίπτωση, εν ενεργεία βουλευτής, δεν μπορεί να διαταχθεί φυλάκιση.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

α) Ως προς την εφαρμογή του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης

27. Σε ό,τι αφορά την αστική φύση της διαδικασίας, το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι η Σύμβαση δεν παραχωρεί αφ'εαυτού το δικαίωμα της δίωξης ή καταδίκης τρίτων για ένα ποινικό αδίκημα. Προκειμένου να υπεισέρχεται στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης, το εν λόγω δικαίωμα πρέπει να είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την εκ μέρους του θύματος άσκηση του δικαιώματός του να ασκήσει την αστική αγωγή που προσφέρεται από το εθνικό δίκαιο, έστω και ενόψει της επίτευξης μιας συμβολικής επανόρθωσης ή της προστασίας ενός δικαιώματος αστικής φύσεως, όπως το δικαίωμα της απόλαυσης μιας «καλής φήμης» (βλέπε *Perez κατά Γαλλίας* [GC], no.47287/99, § 70, ECHR 2004-I).

28. Από τη νομολογία αυτή προκύπτει ότι το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης εφαρμόζεται σε διαδικασίες που σχετίζονται με μηνύσεις με παράσταση πολιτικής αγωγής από τη στιγμή της δήλωσης παράστασης πολιτικής αγωγής, εκτός αν ο μηνυτής έχει παραιτηθεί κατά τρόπο μη διφορούμενο από την άσκηση του δικαιώματός του σε επανόρθωση (βλέπε πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Perez*, § 66).

29. Εν προκειμένω, ο προσφεύγων δήλωσε παράσταση πολιτικής αγωγής για ποσό που ισοδυναμούσε με δέκα ευρώ, όταν κατέθεσε μήνυση ενώπιον του Εισαγγελέα Πρωτοδικών Αθηνών, στη βάση του άρθρου 232Α του Ποινικού Κώδικα. Συνεπώς, η διαδικασία ήταν αστικής φύσεως καθώς είχε οικονομική πτυχή, κάτι που προκύπτει από το ποσό των δέκα ευρώ, όσο συμβολικό κι αν είναι αυτό, για το οποίο ο προσφεύγων δήλωσε παράσταση πολιτικής αγωγής (βλέπε *Γόρου κατά Ελλάδας (αριθ.2)* [GC], no. 12686/03, §§ 24-26, 20 Μαρτίου 2009).

30. Επιπλέον, σε ό,τι αφορά το επιχείρημα της Κυβέρνησης που σχετίζεται με τον αποφασιστικό χαρακτήρα της διαδικασίας για το εν λόγω δικαίωμα, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι αυτή αφορούσε την αποζημίωση του προσφεύγοντος για την ηθική βλάβη που υπέστη λόγω της επικαλούμενης παραβίασης της απόφασης αριθ. 528/2005 από την πρώην σύζυγό του και όχι τη ρύθμιση της πρόσβασης του στον γιο του. Ως εκ τούτου, το δικαίωμα του προσφεύγοντος να αποζημιωθεί για την επικαλούμενη μη συμμόρφωση προς την απόφαση αριθ. 528/2005 διακυβευόταν άμεσα στην επίδικη διαδικασία (βλέπε *Gorraiz Lizarraga και λοιποί κατά Ισπανίας*, αριθ. 62543/00, §§ 46-47, ECHR 2004-III).

31. Τέλος, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι παρόλο που η μήνυση που κατέθεσε ο προσφεύγων ενώπιον του Εισαγγελέα Πρωτοδικών Αθηνών βασιζόταν στην επικαλούμενη μη συμμόρφωση της πρώην συζύγου του προσφεύγοντος προς την προηγούμενη προσωρινή διαταγή, ωστόσο εισήγαγε ένα εντελώς αυτοτελές αίτημα αποζημίωσης για την ηθική βλάβη που υπέστη. Συνεπώς, δεν μπορεί να θεωρηθεί από τη φύση της «προσωρινή». Λαμβανομένων υπόψη των παραπάνω, το Δικαστήριο θεωρεί ότι το άρθρο 6 § 1 έχει εφαρμογή στην παρούσα υπόθεση και ότι οι ενστάσεις της Κυβέρνησης πρέπει να απορριφθούν.

β) Ως προς την ένσταση περί μη εξάντλησης των εθνικών ενδίκων μέσων

32. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι κατά την πάγια νομολογία του ένας προσφεύγων πρέπει να κάνει φυσιολογική χρήση των εθνικών ενδίκων μέσων που είναι αποτελεσματικά και επαρκή. Όταν έχει ήδη ασκηθεί ένα ένδικο μέσο, δεν απαιτείται η χρήση ενός άλλου ενδίκου μέσου που έχει κατ'ουσίαν το ίδιο αντικείμενο (βλέπε *Yaşa κατά Τουρκίας*, 2 Σεπτεμβρίου 1998, 1998-VI, § 71, και *Riad and Idiab κατά Βελγίου*, αριθ. 29787/03 και 29810/03, § 84, ECHR 2008-...).

33. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι στην παρούσα υπόθεση ο προσφεύγων κατέθεσε μήνυση ενώπιον του Εισαγγελέα Πρωτοδικών Αθηνών στη βάση του άρθρου 232Α του Ποινικού Κώδικα διεκδικώντας αποζημίωση για την επικαλούμενη παραβίαση της απόφασης αριθ. 528/2005 από την Μ.Α. Ως εκ τούτου, η εν λόγω μήνυση δύνατο να επανορθώσει άμεσα την επίδικη κατάσταση των πραγμάτων, ήτοι την ηθική βλάβη που υπέστη ο προσφεύγων λόγω της επικαλούμενης μη εκτέλεσης της απόφασης αριθ. 528/2005 (βλέπε *Wiktorko κατά Πολωνίας*, αριθ. 14612/02, § 34, 31 Μαρτίου 2009). Υπό τις συνθήκες της υπόθεσης, αυτό συνιστούσε ένα επαρκές και αποτελεσματικό ένδικο μέσο με την έννοια του άρθρου 35 της Σύμβασης.

34. Επιπλέον, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Επιπλέον, σημειώνει ότι αυτή δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

35. Η Κυβέρνηση επεσήμανε ότι σκοπός της χορήγησης ασυλίας στους βουλευτές ως προς τις ψήφους και τις απόψεις τους ήταν να διασφαλισθεί ότι οι εκπρόσωποι του λαού απολάμβαναν τη μεγαλύτερη δυνατή ελευθερία έκφρασης στην άσκηση των καθηκόντων τους, πέρα των ορίων που επιβάλλονταν στους απλούς πολίτες.

36. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι η εν λόγω ασυλία, όντας συνδεδεμένη με ένα καθήκον το οποίο προβλέπει το Σύνταγμα, δεν παραβίασε ούτε την αρχή της ισότητας των πολιτών ενώπιον του νόμου ούτε την απαγόρευση των διακρίσεων. Σκοπός της δεν ήταν ούτε να δημιουργήσει μία «προνομιούχα» τάξη ούτε να επιτρέψει στους βουλευτές να κάνουν αυθαίρετη χρήση των προνομίων τους. Αντιθέτως, επεδίωκε το θεμιτό σκοπό του να επιτραπεί στη Βουλή να συζητά ελεύθερα και ανοικτά οποιοδήποτε ζήτημα της δημόσιας ζωής χωρίς τα μέλη της να αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο δίωξης ή πιθανών νομικών συνεπειών.

37. Επιπλέον, η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο δεν είχε περιορισθεί στην παρούσα υπόθεση δεδομένου ότι η εσωτερική διαταγή διασφάλιζε την πιθανότητα διεκδίκησης αποζημίωσης ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων για υλική ζημία και ηθική βλάβη που προκλήθηκαν λόγω της επικαλούμενης μη νόμιμης συμπεριφοράς της Μ.Α. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι μία αστική αγωγή αποτελούσε ένα ένδικο μέσο ισοδύναμο με την παράσταση ως πολιτικής αγωγής στην ποινική διαδικασία κατά της Μ.Α. Η διεκδίκηση αστικής αποζημίωσης μόνο μέσω της ποινικής διαδικασίας θα υπονόμειε ολόκληρο τον σκοπό της χορήγησης ασυλίας στους βουλευτές, ήτοι την ελευθερία και τον αυθόρμητο χαρακτήρα των βουλευτικών συζητήσεων. Επιπλέον, η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι με την απόφαση αριθ. 9599/2005, το Πρωτοδικείο Αθηνών τροποποίησε τους όρους άσκησης γονικής επιμέλειας που είχε θέσει η απόφαση αριθ. 528/2005 του ίδιου δικαστηρίου και προέβλεψε πρόστιμο ύψους 1.000 ευρώ σε

περίπτωση παραβίασης. Συναφώς, η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι στην παρούσα υπόθεση ο προσφεύγων μπορούσε ομοίως να έχει ζητήσει από το Πρωτοδικείο Αθηνών να προβλέψει κάποιο πρόστιμο και κατόπιν να το επιβάλει στην Μ.Α. σε περίπτωση παραβίασης της απόφασης αριθ. 528/2005.

38. Σε γενικές γραμμές, η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι, ακόμα κι αν υποτεθεί ότι η συμπεριφορά της Μ.Α. δε συνδεόταν με την άσκηση των βουλευτικών καθηκόντων με την αυστηρή τους έννοια, ο επιβληθείς περιορισμός επί του δικαιώματος του προσφεύγοντος σε δικαστήριο δε θα πρέπει αυτόματα να θεωρηθεί ως δυσανάλογος προς τον διωκόμενο σκοπό. Και μόνο η ύπαρξη άλλων ενδίκων μέσων ικανών να παρέξουν επανόρθωση ως προς τις αιτιάσεις του προσφεύγοντος τού παρείχαν επαρκή μέσα για την αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων του βάσει της Σύμβασης.

39. Ο προσφεύγων επεσήμανε ότι η παρούσα υπόθεση έθετε ένα ζήτημα βουλευτικής ασυλίας το οποίο είχε ήδη επιλυθεί από το Δικαστήριο με τις αποφάσεις του στις υποθέσεις *Cordova κατά Ιταλίας (αριθ.1)* (αριθ. 40877/98, ECHR 2003-I) και *Τσαλκιτζής κατά Ελλάδας* (no. 11801/04, 16 Νοεμβρίου 2006). Ο προσφεύγων συμφώνησε με την Κυβέρνηση ότι η βουλευτική ασυλία βάσει του ελληνικού δικαίου δύνατο να είναι συμβατή προς τη Σύμβαση με την προϋπόθεση ότι, κατά την άσκηση της διακριτικής ευχέρειάς της περί άρσης της ασυλίας σε ατομικές υποθέσεις, η Ελληνική Βουλή ερμήνευσε και εφάρμοσε ορθά τις σχετικές συνταγματικές διατάξεις. Ο προσφεύγων υποστήριξε ότι η άρνηση της Ελληνικής Βουλής να δώσει άδεια για άσκηση δίωξης κατά της Μ.Α. αποτελούσε μέρος μίας ευρύτερης και σταθερής πρακτικής εκ μέρους της βουλής σχετικής με τη χρήση των συνταγματικών διατάξεων περί ασυλίας προκειμένου να προστατευθούν οι βουλευτές από την τσιμπίδα του ποινικού δικαίου. Ο προσφεύγων προσκόμισε μία έρευνα του τύπου, όπου αναφερόταν ότι από το 1974 έως το 2003 είχαν γίνει οκτακόσιες αιτήσεις για χορήγηση της εν λόγω αδείας και μόνο σε πέντε από αυτές είχε χορηγηθεί η εν λόγω άδεια. Ως προς τούτο, και μέσα στα πλαίσια της παρούσας υπόθεσης, ο προσφεύγων υποστήριξε ότι η παραβίαση του δικαιώματός του πρόσβασης σε δικαστήριο καθίστατο ακόμα πιο κατάφωρη δεδομένου ότι η Μ.Α. είχε τη δυνατότητα να κινήσει ποινική διαδικασία σε βάρος του.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

α) Γενικές αρχές

40. Το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο, το οποίο καθιερώνεται από το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως, δεν είναι απόλυτο αλλά υπόκειται σε περιορισμούς: αυτοί γίνονται σιωπηρώς αποδεκτοί καθώς το δικαίωμα πρόσβασης απαιτεί, εκ της φύσεώς του, ρύθμιση από το Κράτος (βλέπε *Kart κατά Τουρκίας* [GC], no. 8917/05, § 79, 3 Δεκεμβρίου 2009). Ως προς τούτο, τα Συμβαλλόμενα Κράτη διαθέτουν ένα ορισμένο περιθώριο εκτιμήσεως. Αποστολή του Δικαστηρίου δεν είναι να υποκαθιστά τα σχετικά εθνικά δικαστήρια. Κατ' αρχήν αρμόδιες να ερμηνεύουν την εθνική νομοθεσία είναι οι εθνικές αρχές, και δη τα δικαστήρια (βλέπε, *mutatis mutandis*, *Brualla Gómez de la Torre κατά Ισπανίας*, 19 Δεκεμβρίου 1997, § 31, *Reports of Judgments of Decisions* 1997-VIII, και *Saez Maeso κατά Ισπανίας*, αριθ. 77837/01, § 22, 9 Νοεμβρίου 2004).

41. Ωστόσο, αρμόδιο να αποφαίνεται τελεσίδικα επί της ικανοποίησης ή μη των απαιτήσεων της Συμβάσεως, είναι το Δικαστήριο. Πρέπει να διαβεβαιώνεται ότι οι ισχύοντες περιορισμοί δεν περιορίζουν ή μειώνουν την πρόσβαση του διοικούμενου κατά τρόπο ή μέχρι σημείου που να θίγεται η ίδια η ουσία του δικαιώματος αυτού. Περαιτέρω, παρόμοιος περιορισμός του δικαιώματος προσβάσεως σε δικαστήριο δεν συμβαδίζει με το άρθρο 6 § 1 παρά μόνον εάν έχει θεμιτό στόχο και υφίσταται εύλογη σχέση αναλογικότητας ανάμεσα στα χρησιμοποιούμενα μέσα και στον επιδιωκόμενο σκοπό (*Waite και Kennedy κατά της Γερμανίας* [GC], no. 26083/94, § 59, CEDH 1999-I, και *T.P. και K.M. κατά του Ηνωμένου Βασιλείου* [GC] no. 28945/95, § 98, CEDH 2001-V). Το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο θίγεται όταν η ρύθμισή του παύει να εξυπηρετεί τους σκοπούς της νομικής ασφαλείας και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και αποτελεί ένα είδος εμποδίου το οποίο δεν επιτρέπει την επί της ουσίας εκδίκαση της υποθέσεως του διαδίκου από το αρμόδιο δικαστήριο.

42. Το Δικαστήριο παρατηρεί συναφώς ότι όταν ένα κράτος αναγνωρίζει ασυλία στους βουλευτές του είναι δυνατόν να θιγεί η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Τούτο ωστόσο δε σημαίνει ότι η βουλευτική ασυλία μπορεί να θεωρηθεί καταρχήν ότι επιβάλλει έναν δυσανάλογο περιορισμό στο δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο, όπως αυτό περιλαμβάνεται στο άρθρο 6 § 1 (βλέπε πιο πάνω απόφαση *Kart κατά Τουρκίας*, § 80). Όπως το δικαίωμα αυτό είναι συνυφασμένο με την εγγύηση για δίκαιη δίκη, η οποία εξασφαλίζεται από το άρθρο αυτό, έτσι και ορισμένοι περιορισμοί στην πρόσβαση πρέπει ομοίως να θεωρούνται

ως συνυφασμένοι με αυτή, όπως για παράδειγμα οι γενικώς αποδεκτοί από τα Συμβαλλόμενα Κράτη περιορισμοί ως προς την αρχή της βουλευτικής ασυλίας (βλέπε πιο πάνω απόφαση *A. κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, no. 35373/97, § 83, και, *mutatis mutandis*, *Al-Adsani κατά Ηνωμένου Βασιλείου* [GC], no. 35763/97, § 56, ECHR 2001-XI). Το Δικαστήριο έχει ήδη αναγνωρίσει ότι είναι μακρόχρονη πρακτική των Κρατών να χορηγούν εν γένει διάφορους βαθμούς ασυλίας στους βουλευτές, με σκοπό να επιτρέπεται η ελευθερία λόγου για τους αντιπροσώπους του λαού και να αποτρέπεται η ανάμειξη των παραπόνων των οπαδών με την άσκηση των βουλευτικών καθηκόντων (βλέπε πιο πάνω απόφαση *A. κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, §§ 75-77, πιο πάνω απόφαση *Cordova*, § 55, και *De Jorio κατά Ιταλίας*, no. 73936/01, § 49, 3 Ιουνίου 2004). Δεδομένου τούτου, η δημιουργία εξαιρέσεων σε αυτή την ασυλία, των οποίων η εφαρμογή εξαρτάται από τα συγκεκριμένα περιστατικά της κάθε υπόθεσης, θα υπονόμευε σημαντικά τους διωκόμενους θεμιτούς σκοπούς (βλέπε πιο πάνω απόφαση *A. κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, § 88).

43. Εν τούτοις, θα ήταν ομοίως ασύμβατο προς τον σκοπό και το αντικείμενο της Σύμβασης εάν τα Συμβαλλόμενα Κράτη, υιοθετώντας κάποιο από τα συστήματα τα οποία συνήθως χρησιμοποιούνται προς εξασφάλιση ασυλίας στους βουλευτές, απαλλάσσονταν κατ'αυτόν τον τρόπο από κάθε ευθύνη έναντι της Συμβάσεως στον τομέα της βουλευτικής δραστηριότητας. Το Δικαστήριο υπομνησκει ότι σκοπός της Συμβάσεως είναι η προστασία δικαιωμάτων όχι θεωρητικών ή κενών ουσιαστικού περιεχομένου, αλλά συγκεκριμένων και πραγματικών. Η παρατήρηση αυτή ισχύει ειδικότερα για το δικαίωμα πρόσβασης στα δικαστήρια, λόγω της εξέχουσας θέσης την οποία κατέχει το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη σε μία δημοκρατική κοινωνία (βλέπε *Aït-Mouhoub κατά Γαλλίας*, 28 Οκτωβρίου 1998, § 52, *Reports* 1998-VIII). Θα ήταν ασυμβίβαστο με την υπεροχή του δικαίου σε μία δημοκρατική κοινωνία ή με τη θεμελιώδη αρχή που διέπει το άρθρο 6 § 1, εάν ένα Κράτος είχε τη δυνατότητα, ανεπιφύλακτως και άνευ ελέγχου εκ μέρους του Δικαστηρίου, να αποκλείει της δικαιοδοσίας των δικαστηρίων μία ολόκληρη σειρά προσφυγών αστικής φύσεως ή να παρέχει ασυλίες σε κατηγορίες προσώπων (βλέπε *Fayed κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 21 Σεπτεμβρίου 1994, § 65, *Series A* no. 294-B).

44. Ως εκ τούτου, στην περίπτωση κατά την οποία η βουλευτική ασυλία παρεμποδίζει την άσκηση του δικαιώματος πρόσβασης στη δικαιοσύνη, το Δικαστήριο, κατά τον προσδιορισμό της αναλογικότητας ή μη ενός συγκεκριμένου μέτρου, εξετάζει εάν οι επίδικες πράξεις συνδέονταν με την άσκηση των βουλευτικών

καθηκόντων με την αυστηρή έννοιά τους (βλέπε πιο πάνω αποφάσεις *Cordova (no.1)*, § 62 και *De Jorio*, § 53). Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει σε αυτό το σημείο ότι η απουσία προφανούς σχέσεως με τη βουλευτική δραστηριότητα απαιτεί μία στενή ερμηνεία της έννοιας της αναλογικότητας μεταξύ του διωκόμενου σκοπού και των χρησιμοποιούμενων μέσων. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα στην περίπτωση κατά την οποία οι περιορισμοί στο δικαίωμα πρόσβασης απορρέουν από την απόφαση ενός πολιτικού οργάνου (βλέπε πιο πάνω απόφαση *Kart κατά Τουρκίας*, § 83 και *Τσακιλτζής κατά Ελλάδας*, αριθ. 11801/04, § 49, 16 Νοεμβρίου 2006). Επιπλέον, όσο πιο ευρεία είναι η ασυλία, τόσο πιο επιτακτικός πρέπει να είναι ο λόγος αυτής (βλέπε πιο πάνω απόφαση *A. κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, § 78).

β) Εφαρμογή των πιο πάνω αρχών στην παρούσα υπόθεση

45. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι το κύριο επιχείρημα της Κυβέρνησης εστιάζει στην ύπαρξη ενδίκων μέσων διαθέσιμων στον προσφεύγοντα άλλων από την υποβολή μήνυσης για τη διεκδίκηση αποζημίωσης για την επικαλούμενη μη νόμιμη συμπεριφορά της Μ.Α. Κατά την άποψη της Κυβέρνησης, και μόνο η ύπαρξη των προαναφερόμενων ενδίκων μέσων που του παρείχαν άλλους τρόπους επανόρθωσης σήμαινε ότι δεν υπήρξε παραβίαση της ουσίας του δικαιώματος του προσφεύγοντος για πρόσβαση σε δικαστήριο. Το Δικαστήριο διαφωνεί με αυτή την προσέγγιση. Όπως έχει ήδη παρατηρήσει σε πολλές περιπτώσεις, όταν η εσωτερική έννομη τάξη προσφέρει ένα ένδικο μέσο όπως η υποβολή μήνυσης με δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής, το Κράτος υποχρεούται να μεριμνά ώστε ο πολιτικώς ενάγων να απολαμβάνει τις θεμελιώδεις εγγυήσεις του άρθρου 6 (βλέπε *Αναγνωστόπουλος κατά Ελλάδας*, αριθ. 54589/00, § 32, 3 Απριλίου 2003). Ως εκ τούτου, το επιχείρημα της Κυβέρνησης δε σχετίζεται με την ουσία της αιτίας του προσφεύγοντος αλλά με το ζήτημα της εξάντλησης των εθνικών ενδίκων μέσων, ζήτημα το οποίο έχει ήδη επιλύσει το Δικαστήριο. Συνεπώς, υπό το φως των συγκεκριμένων περιστάσεων της υπόθεσης, το Δικαστήριο πρέπει να αξιολογήσει αν η άρνηση της Βουλής να χορηγήσει άδεια για την άσκηση δίωξης σε βάρος της Μ.Α. προσέβαλε το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο του προσφεύγοντος.

46. Συναφώς, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, ορθώς ερμηνευμένο υπό το φως του άρθρου 6 § 1, το άρθρο 62 του Ελληνικού Συντάγματος δίδει το δικαίωμα στην Ελληνική Βουλή να αρνηθεί να χορηγήσει άδεια για άσκηση δίωξης μόνο όταν οι

πράξεις στις οποίες στηρίζεται η δίωξη συνδέονται σαφώς με τη βουλευτική δραστηριότητα. Στα πλαίσια της παρούσας υπόθεσης, δεν υφίστατο αντιληπτός δεσμός μεταξύ της συμπεριφοράς της Μ.Α. η οποία αποτέλεσε τη βάση της προτεινόμενης ποινικής διαδικασίας και των βουλευτικών καθηκόντων της. Η επικαλούμενη μη συμμόρφωσή της προς τους όρους επικοινωνίας που διέταξε το εθνικό δικαστήριο διόλου σχετιζόταν με την εκτέλεση των καθηκόντων της ως μέλους της βουλής και εν γένει με τη λειτουργία και φήμη της Βουλής. Η συμπεριφορά αυτή σχετίζεται περισσότερο με μία προσωπική διαμάχη μεταξύ ενός πρώην ανδρόγυνου όσον αφορά τη ρύθμιση της επικοινωνίας με το τέκνο τους.

47. Επιπλέον, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η Επιτροπή Δεοντολογίας της Βουλής δεν προέβαλε λόγους για τη μη άρση της ασυλίας της Μ.Α. Ειδικότερα, η Επιτροπή έκανε μία γενική αναφορά στο άρθρο 83 § 3 του Κανονισμού της Βουλής προσθέτοντας ότι συνέτρεχε μία εκ των προϋποθέσεων άρνησης της άρσης της ασυλίας της Μ.Α., χωρίς ωστόσο να διευκρινίσει αν το αδίκημα για το οποίο ζητείτο η άρση της ασυλίας σχετιζόταν με την πολιτική δραστηριότητα της Μ.Α., αν η δίωξη βασιζόταν σε πολιτικούς λόγους ή αν στόχευε στο να υπονομεύσει το κύρος της Βουλής. Συνεπώς, η απουσία οποιουδήποτε επιχειρήματος που να καταδεικνύει το σκεπτικό της εν λόγω Επιτροπής στέρησε τον προσφεύγοντα ακόμα και από τη δυνατότητα να λάβει οποιαδήποτε σαφή πληροφορία για τη βάση και τα κριτήρια επί των οποίων η Βουλή αρνήθηκε να άρει την ασυλία της Μ.Α.

48. Τέλος, το Δικαστήριο προσδίδει σημασία στο γεγονός ότι η επίδικη προσέγγιση της Βουλής δημιούργησε μία ανισορροπία στη μεταχείριση μεταξύ του προσφεύγοντος και της Μ.Α., καθώς η τελευταία είχε τη δυνατότητα να κινήσει ποινική διαδικασία κατά του προσφεύγοντος στις 31 Μαρτίου, ενώ οι σχετικές αιτήσεις της απορρίφθηκαν κατόπιν τόσο σε πρώτο όσο και σε δεύτερο βαθμό. Ως εκ τούτου, το αποτέλεσμα της προσέγγισης της Ελληνικής Βουλής ήταν ότι η Μ.Α. παρέμεινε εξ'ολοκλήρου εκτός της δικαιοδοσίας του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης σχετικά με τις μηνύσεις που κατέθεσε ο προσφεύγων, ενώ ήταν ελεύθερη να επιδιώξει την κίνηση ποινικής διαδικασίας σε βάρος του.

49. Το Δικαστήριο θεωρεί ως εκ τούτου ότι στην περίπτωση αυτή η απόφαση περί μη εισαγωγής περαιτέρω διαδικασιών για τη διασφάλιση της προστασίας των δικαιωμάτων του προσφεύγοντος, δεν εξασφάλισε μία δίκαιη ισορροπία μεταξύ των απαιτήσεων του γενικού συμφέροντος της κοινότητας και της ανάγκης προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ατόμων.

50. Οι παραπάνω σκέψεις αρκούν ώστε να οδηγηθεί το Δικαστήριο στο συμπέρασμα ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης. Επιπλέον, λαμβανομένων υπόψη των συγκεκριμένων συνθηκών της παρούσας υπόθεσης και των λόγων που το οδήγησαν στη διαπίστωση παραβίασης του άρθρου 6 § 1, το Δικαστήριο θεωρεί ότι δεν είναι αναγκαίο να εξετάσει την υπόθεση και υπό το πρίσμα του άρθρου 14 της Σύμβασης (βλέπε πιο πάνω απόφαση *Cordova κατά Ιταλίας* (αριθ.1), § 75).

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

51. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης:

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

52. Ο προσφεύγων ισχυρίστηκε ότι υπέστη ηθική βλάβη λόγω της απογοήτευσης που του προκάλεσε η μη δυνατότητά του να παρασταθεί ως πολιτική αγωγή στην ποινική διαδικασία σε βάρος της πρώην συζύγου του λόγω μη συμμόρφωσης προς μία δικαστική διαταγή και να λάβει αποζημίωση για ηθική βλάβη. Ζήτησε από το Δικαστήριο να του επιδικάσει το ποσό που εκείνο έκρινε προσήκον.

53. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι μία απόφαση που διαπιστώνει την παραβίαση της Σύμβασης θα συνιστούσε αφ'εαυτής μία επαρκή δίκαιη ικανοποίηση. Εναλλακτικά, η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι το επιδικαστέο ποσό για ηθική βλάβη δεν μπορεί να υπερβεί τα 3.000 ευρώ.

54. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι ο προσφεύγων υπέστη μία βέβαιη ηθική βλάβη. Λαμβάνοντας υπόψη τις διάφορες σχετικές περιστάσεις και αποφαινόμενο κατά δίκαιη κρίση σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης, του επιδικάζει 12.000 ευρώ για την αιτία αυτή, πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλεται ως φόρος.

B. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

55. Ο προσφεύγων ομοίως αξίωσε 62.500 λίρες Αγγλίας (GBP) (περίπου 73.026 ευρώ) για τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη στα οποία υποβλήθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου. Προσκόμισε τέσσερα τιμολόγια, συνολικού ποσού 12.500 λιρών Αγγλίας (περίπου 14.603 ευρώ), για τα έξοδα τα οποία είχε ήδη καταβάλει για την εκπροσώπησή του ενώπιον του Δικαστηρίου.

56. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι οι δικηγορικές αμοιβές για τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου ήταν υπερβολικές και ότι ένα συνολικό ποσό όχι μεγαλύτερο από 5.000 ευρώ θα ήταν προσήκον για τα δικαστικά έξοδα.

57. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του, η επιδίκαση εξόδων και δικαστικής δαπάνης στη βάση του άρθρου 41 προϋποθέτει την απόδειξη της πραγματικότητας, της αναγκαιότητάς τους και, επιπλέον, του εύλογου χαρακτήρα του ύψους τους (βλέπε *Ιατρίδης κατά Ελλάδας* (δίκαιη ικανοποίηση) [GC], no. 31107/96, § 54, ECHR 2000-XI).

Εν προκειμένω, λαμβανομένων υπόψη των πληροφοριών που έχει στη διάθεσή του και των προαναφερόμενων κριτηρίων, το Δικαστήριο κρίνει εύλογο να επιδικάσει 7.000 ευρώ για τη διαδικασία ενώπιόν του, πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλει ο προσφεύγων ως φόρο.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

58. Το Δικαστήριο κρίνει προσήκον να βασίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας στο επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

1. *Κηρύσσει* κατά πλειοψηφία την προσφυγή παραδεκτή.
2. *Αποφαίνεται* με έξι ψήφους έναντι μίας ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.
3. *Αποφαίνεται* ομόφωνα ότι δε συντρέχει λόγος να εξετάσει χωριστά την αιτίαση την ελκόμενη από το άρθρο 14 της Σύμβασης.
4. *Αποφαίνεται*, με πέντε ψήφους έναντι δύο,

α) ότι το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει στον προσφεύγοντα, μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, 12.000 (δώδεκα χιλιάδες) ευρώ για ηθική βλάβη, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται ως φόρος, και 7.000 (επτά χιλιάδες) ευρώ για έξοδα και δικαστική δαπάνη, πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλει ο προσφεύγων ως φόρο,

β) ότι, από τη λήξη της τρίμηνης αυτής προθεσμίας και μέχρι την καταβολή, τα ποσά αυτά θα προσαυξηθούν με τόκους υπολογιζόμενους με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο θα ισχύει κατά την εν λόγω περίοδο, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

5. Απορρίπτει ομόφωνα το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη αγγλική γλώσσα και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 11 Φεβρουαρίου 2010, κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού.

(υπογραφή)

Søren Nielsen

Γραμματέας

(υπογραφή)

Nina Vajić

Πρόεδρος

Στην παρούσα απόφαση έχει επισυναφθεί, σύμφωνα με τα άρθρα 45 § 2 της Σύμβασης και 74 § 2 του κανονισμού, η έκθεση της αποκλίνουσας γνώμης του δικαστή Φλογαΐτη.

(ακολουθούν δύο μονογραφές)

ΑΠΟΚΛΙΝΟΥΣΑ ΓΝΩΜΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗ ΦΛΟΓΑΪΤΗ

Δε συμφωνώ με την πλειοψηφία στην παρούσα υπόθεση. Κατανοώ ότι υφίστανται σημαντικά νομολογιακά προηγούμενα σε περιπτώσεις όπου κατατέθηκαν δηλώσεις παράστασης πολιτικής αγωγής σε ποινικές δίκες ενώπιον των δικαστηρίων. Πιστεύω ωστόσο ότι οι ιδιαιτερότητες της ελληνικής ποινικής διαδικασίας με εμποδίζουν από το να δεχθώ ότι η επίδικη διαδικασία ήταν από τη φύση της αστική και, συνεπώς, από το να καταλήξω ότι το άρθρο 6 § 1 έχει εφαρμογή.

Σύμφωνα με το ελληνικό ποινικό δίκαιο, μία ποινική δίκη έχει εξ ολοκλήρου δημόσιο χαρακτήρα: ο εισαγγελέας είναι εκείνος που αποφασίζει ποιον να συλλάβει, ασκούνται διώξεις στο όνομα του δημοσίου συμφέροντος, και είναι ευθύνη του εισαγγελέα η εισαγωγή μίας υπόθεσης ενώπιον του ποινικού δικαστηρίου κατά ενός ατόμου που θεωρείται ύποπτο για παραβίαση του νόμου. Η ποινική δίκη γίνεται ως εκ τούτου ανάμεσα στον εκπρόσωπο του δημοσίου συμφέροντος και τον κατηγορούμενο.

Όταν το «θύμα» ενός εγκλήματος επιθυμεί να παρέμβει στη διαδικασία, μόνο ένας θεσμός του επιτρέπει να συμμετάσχει επισήμως στην ποινική δίκη: η αστική αγωγή.

Ο πολιτικώς ενάγων που αξιώνει αποζημίωση συμμετέχει στην ποινική δίκη με πρόσχημα τη διεκδίκηση αποζημίωσης για τη ζημία που υπέστη. Στην πραγματικότητα, επιδιώκει να αποδείξει την ενοχή του κατηγορουμένου παρουσιάζοντας τον εαυτό του ως το άτομο που υπέφερε ως αποτέλεσμα του εγκλήματος και που επιδιώκει να αποκαλύψει την αλήθεια. Άλλως ειπείν, ζητώντας από το ποινικό δικαστήριο να του επιδικάσει αποζημίωση για τη ζημία που υπέστη, ο πολιτικώς ενάγων στην πραγματικότητα επιζητεί την αναγνώριση του βασάνου του από τις δημόσιες αρχές και την απονομή δικαιοσύνης προς όφελός του. Τούτο θα συμβεί μόνο αν ο κατηγορούμενος κριθεί ένοχος για το έγκλημα με απόφαση του δικαστηρίου. Επιπλέον, η ικανοποίηση των αξιώσεων του πολιτικώς ενάγοντος που απορρέουν από το έγκλημα αποτελεί στοιχείο του δημόσιου σκοπού της ποινικής ποινής αφού όχι μόνο παρέχει επανόρθωση για τον πολιτικώς ενάγοντα αλλά είναι

ομοίως σημαντική για την αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε στην κοινωνία¹.

Η συμμετοχή του πολιτικώς ενάγοντα που αξιώνει αποζημίωση στην ποινική δίκη ομοίως συμβάλει στην επίτευξη μίας καλύτερης διάγνωσης της προσωπικότητας του κατηγορουμένου και σε μία μεγαλύτερη αποσαφήνιση τόσο των ψυχολογικών συνθηκών υπό τις οποίες τελέστηκε το έγκλημα όσο και των συνεπειών του. Όταν λαμβάνονται υπόψη αυτοί οι παράγοντες, τα εθνικά δικαστήρια μπορούν να εκτιμήσουν καλύτερα το επίπεδο ευθύνης του κατηγορούμενου και την προσήκουσα ποινή². Η παρουσία του πολιτικώς ενάγοντος είναι ομοίως αναγκαία προκειμένου τα δικαστήρια ή οι δημόσιες αρχές να κινούν με ταχύτητα τις ποινικές διαδικασίες³.

Το επιχείρημα ότι σκοπός του πολιτικώς ενάγοντα στην ποινική διαδικασία είναι να διασφαλίσει την ποινική καταδίκη του κατηγορουμένου ομοίως ενισχύεται από το γεγονός ότι α) το ποσό που αξιώνει ο πολιτικώς ενάγων ως αποζημίωση είναι πολύ μικρό, 10 ή 20 ευρώ, και συνήθως επιφυλάσσεται του δικαιώματος να εισάγει την υπόθεση ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων για μεγαλύτερη αποζημίωση, και⁴ β) η ποινική διαδικασία επιτρέπει στο θύμα να συμμετάσχει στην ποινική δίκη και να προσπαθήσει να διασφαλίσει την καταδίκη του κατηγορούμενου χωρίς να αξιώσει αστική αποζημίωση. Πιο συγκεκριμένα, τούτο είναι δυνατό σε περιπτώσεις όπου i) υπεύθυνος για την καταβολή αποζημίωσης για τη ζημία που προκλήθηκε από το έγκλημα είναι κάποιος τρίτος και όχι ο κατηγορούμενος, ii) οι δημόσιες αρχές ασκούν αστική αγωγή για ένα έγκλημα που σχετίζεται με φόρους και δασμούς, iii) ο εισαγγελέας ασκεί έφεση κατά της πρωτόδικης απόφασης, και γ) η διαδικασία δήλωσης παράστασης πολιτικής αγωγής είναι απλουστευμένη καθώς αυτή μπορεί να γίνει προφορικά στην πορεία της δίκης, μπορεί να διορισθεί δικηγόρος, η πολιτική αγωγή καλείται να εμφανισθεί ενώπιον του δικαστηρίου και έχει το δικαίωμα ακρόασης.

¹ Α. Ψαρούδα-Μπενάκη, Η πολιτική αγωγή στην ποινική δίκη (στην ελληνική γλώσσα), Σάκκουλας, 1982, σελ. 13-37.

² Ν. Ανδρουλάκης, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης (στην ελληνική γλώσσα), Σάκκουλας 1994, σελ. 70.

³ Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο (στην ελληνική γλώσσα), 3^η έκδοση, Σάκκουλας, 2007, σελ. 429-52.

⁴ Ι. Καραγιαννάκος, Ποινική Δικονομία (στην ελληνική γλώσσα), 3^η έκδοση, 2005, Α. Παπαδαμάκης, Ποινική Δικονομία (στην ελληνική γλώσσα), Σάκκουλας, 2008, σελ. 158-193, Α. Ψαρούδα-Μπενάκη, *supra*.

Ο ρόλος της πολιτικής αγωγής στην ποινική διαδικασία ως «ιδιώτη» εισαγγελέα ομοίως επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι ακόμα κι αν ο κατηγορούμενος προσφέρει στον πολιτικώς ενάγοντα ολόκληρο το ποσό της αποζημίωσης που αξιώνει πριν την έναρξη της ποινικής δίκης, ο ενάγων μπορεί να αρνηθεί αυτή την προσφορά και να επιμείνει στη συμμετοχή του στην ποινική διαδικασία προκειμένου να συνδράμει το δικαστήριο στη διασφάλιση της καταδίκης. Το ίδιο ισχύει όταν η πολιτική αγωγή υποβάλλει την αξίωση της για αποζημίωση δημοσίως μετά την έναρξη της δίκης, αλλά ο ενάγων διατηρεί το δικαίωμά του να συμμετέχει στην ποινική δίκη ως πολιτική αγωγή (βλέπε απόφαση αριθ. 1/1997 της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου)⁵.

Τέλος, η πολιτική αγωγή, εφόσον επιθυμεί πραγματικά να αποζημιωθεί, θα υποβάλει την υπόθεσή της ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων και ενώπιον των εν λόγω δικαστηρίων θα ικανοποιηθεί το αστικό δικαίωμα. Πράγματι, ο εξ ολοκλήρου ποινικός χαρακτήρας της ποινικής διαδικασίας αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι τα πολιτικά δικαστήρια, όταν αποφαινόμενα επί της ίδιας υπόθεσης, δε δεσμεύονται νομικά από τις διαπιστώσεις του ποινικού δικαστηρίου και η αστική διαδικασία είναι ανεξάρτητη.

Για τους λόγους αυτούς, καταλήγω ότι η παρούσα υπόθεση έπρεπε να έχει απορριφθεί ως απαράδεκτη.

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου

εγγράφου από τα αγγλικά.

Αθήνα, 23 Μαρτίου 2010.

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετροτσόπουλος

⁵ Α. Παπαδαμάκης, *supra*.